

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

NAPTÁRI MOTTÓK SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-03/10

A Fővárosi Bíróság megkeresése

I. Előzmények

A Fővárosi Bíróság a 8 P. 23.555/2008. szám alatt Sz. H. felperes által a B. Kft. és az A. Kft. alperes ellen szerzői jog megsértése iránt indított perben a felperes bizonyítási indítványára az SZJSZT véleményének beszerzését rendelte el.

A bíróság kirendelő végzésében a tényállást az alábbiakban foglalta össze.

A felperes és az elsőrendű alperes ügyvezetője, N. V. korábban is ismerték egymást, a B. Kft. vezetője tudta, hogy a felperes úgynevezett „üzeneteket” ír, amelyek az emberek lelkéhez szóló olyan gondolatok, amelyekkel felhívja a figyelmüket arra, hogy függőségben élnek, vágyjanak a szabadságra. A felperes saját nyilatkozata alapján ilyen gondolatokat mások is megfogalmaznak. Az ő stílusa azonban sajátos, egyedi, inkább a versekhez hasonló.

Az alperes ügyvezetője ismerte Cs. I.-t, aki mandalákat festett, és képeit az elsőrendű alperes, a B. Kft. megvásárolta. Úgy gondolta, érdekes lehet a képek és a szövegek társítása, ezért megkérte Sz. H.-t, hogy készítsen Cs. I. képeihez szöveget.

Az írások, „üzenetek” elkészültek, és amikor a másodrendű alperes Cs. I. képeiből nap-tárt tervezett kiadni, a képekért az elsőrendű alperes ügyvezetőjéhez fordult. Az elsőrendű alperes azt kérte másodrendű alperestől, hogy a képeket együtt tegyék közzé a felperes által írt szövegekkel, amelyeket a felperes már korábban írt az egyes képekhez. A másodrendű alperes eredetileg csak a mandalaképeket akarta megjelentetni a naptáron, végül minden kép mellett szerepelt a felperes egy-egy szövege.

A felperes azt sérelmezte, hogy az „üzenetek” megjelenéséhez tőle nem kértek engedélyt, sérelmezte továbbá, hogy az elsőrendű alperes honlapján is szerepelnek az írásai, ahol a naptárat ismertetik. Az írások szerzőiként az általa felvett A. E. név szerepel, azonban a naptáron csak az utolsó oldalon szerepel a neve, és így nem ismerhették meg azt az olvasók.

II. A megkereső bíróság által feltett kérdések

A Fővárosi Bíróság a Szerzői Jogi Szakértő Testületnek két kérdést tett fel, ezekre nézve kell a szakvéleményt elkészítenie.

1. Megállapítható-e az iratokhoz csatolt 2004-es naptáron szereplő mandalaképek melletti üzenetekről, hogy azok szerzői jogi védelem alatt álló, egyéni, eredeti jellegű alkotómunka eredményeként születtek, vagy sem?

2. Amennyiben egyéni, eredeti jellegű alkotómunka eredménye az egyes képekhez mellékelt üzenet, azoknak a naptáron való felhasználásukkor megfelelő módon tüntették-e fel az alkotó, a felperes nevét (felvett művésznevet), vagy sem ?

Az eljáró tanács rendelkezésére állt a peres iratokhoz csatolt, színes 2004. évi naptáron, valamint a peres iratok között a felperes által 18. sorszám alatti beadványban leírt üzeneteken kívül Cs. I. mandalaképeiről és A. E. üzeneteiről készült színes prospektus másolata is.

III. Az eljáró tanács véleménye

Ad 1. Az eljáró tanács szakvéleményének elkészítésekor az alábbi kérdéseket vizsgálta:

- a szerzői jogi védelem szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.) által megkívánt feltételei fennállnak-e a vizsgálandó írások, „üzenetek” tekintetében;
- a közzétett írások felhasználásának jellege és a szerző nevének feltüntetése.

Az eljáró tanács megállapította, hogy a vizsgált írások, „üzenetek” az ún. ezoterikus „irodalom” műfajába tartoznak.

A Wikipédiában az ezoterika, ezotéria címszó alatt az alábbi olvasható: *„...[A] szó főnévi formája a görög ezoterosz melléknévnek, amelynek jelentése: belső, benső (ezo = befelé). Bővebb értelemben a lélek belseje felé irányuló utazást, szűkebb értelemben pedig csak a beavatottak számára elérhető misztikus tudást jelent. ... Az ezotéria az emberiséggel egyidős jelenség, mivel az ember mint spirituális lény az idők kezdete óta választ keres élete 'nagy kérdéseire'.”*

A világban a '60-as évektől, Magyarországon pedig főként az utóbbi évtizedekben a könyvkiadás liberalizációja folytán az ezoterikus irodalom reneszánsza figyelhető meg.

A felperes által írt szövegek az emberi lét és az univerzum kapcsolatára utaló gondolatok, látomások, külső megjelenési formákon túlmutató dimenziók, amelyek egyéni, eredeti módon papírra vetített „szövegszerű” megjelenítések. Néhány példával illusztrálva:

- Január – Boldogasszony hava, kezdő sorok (1–5. sor): *„Bolygódon s testedben több a víz, mint a szikla és föld, mint csont és bőr. A vízben a hang jól terjed, mégsem hallasz semmit. A sóhajok hidján oldalazva nem kéne tépelődnöd annyit. A víz nem egyszerűen H₂O elemek, atomok, kötések, oldások, élet és halál.”*
- December – Karácsony hava (második oszlop): *„A mélykék és nevető Hold-hatalom felelősséggel teli döntés magad és érzelmeid felett. S ha meglátod az ablakon a jégvirág tökéletes csipkerajzolatát, nem a hideg ragad meg, hanem a szépség, s észreveszed, tényleg milyen mély a kékség. A tudás hatalom, nem félsz többé vakon, s bár szemedet becsukva ugrasz a mélybe, nem érkezel máshova csak az égbe.”*

E sorok önmagukért beszélnek, tükröződik bennük a szerző személyisége, intellektualitása, egyéni látásmódja és kreativitása.

Az Sztj. 1. §-ának (2)–(3) bekezdése értelmében a szerzői jogi védelem az irodalom minden alkotását megilleti annak megnevezésétől függetlenül. Az alkotást kizárólag a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg a védelem, más feltétele nincs, nem is lehet, az nem függ sem mennyiségi, minőségi, sem esztétikai jellemzőktől, sem pedig a mű színvonalára vonatkozó értékítéllettől. A törvénynek a szerzői védelem feltételeként megkívánt fenti alapelvét a bírói gyakorlat és a szerzői jogi szakértői vélemények megállapításai is alátámasztják.

A szerzői jogi védelem szempontjából nincs jelentősége, hogy az írárok („üzenetek”) nem sorolhatók a klasszikus irodalmi műfajok egyikébe sem. Az első mondatban az irodalom szó idézőjele egyébként erre utal. A védelem megállapítása szempontjából az is közömbös, hogy az írárok a mandalák vagy valami más inspiráció hatására születtek.

Összefoglalva: az iratokhoz csatolt 2004-es naptáron szereplő mandalaképek melletti üzenetekről megállapítható, hogy azok egyéni, eredeti jellegű tevékenység eredményeként létrejött szellemi alkotások.

Ad 2. A mandalanaptár az „üzenetek” íróját kisbetűkkel, zárójelek között említi. A naptár első és utolsó lapja a felső részen Csikós Irén festő mint szerző nevét jól látható nagybetűkkel írva tartalmazza. A naptár utolsó lapján emellett Csikós Irén festő nyilatkozata is olvasható. E nyilatkozatot követi egy zárójelben pici betűkkel írt, dőlt betűs rész, miszerint: *„Cs. I. mandalái A. E. hírnök-tanítót is megihlették. Üzeneteit ezúton bocsátjuk közzé, hogy még teljesebb élményben lehessen részünk a képek nézegetése közben”.*

A szerzőt megillető személyhez fűződő jogok között kiemelt helyet foglal el a szerzői minőség elismeréséhez és ehhez kapcsolódva a szerző nevének feltüntetéséhez fűződő jog. Az Sztj. a név feltüntetése kapcsán a szerző számára választási lehetőséget biztosít. Maga döntheti el, hogy művével összekapcsolják-e személyét, azaz műve a nevével kerüljön-e nyilvánosságra. Amennyiben vállalja azt, megilleti a jog, hogy saját neve helyett felvett nevet vagy művésznemet használjon.

Az Sztj. 12. §-ának (1) bekezdésében foglaltak értelmében a szerzőt megilleti a jog, hogy művén vagy a művére vonatkozó közleményen a nevét szerzőként feltüntessék.

A szerző névjogát a felhasználás jellegétől függően, ahhoz igazodó módon gyakorolhatja. Ez utóbbi szabály lényegében az egyébként korlátlan névfeltüntetési jog gyakorlását a felhasználás jellegéhez igazítja, azzal összhangba hozza.

A gyakorlatban műtípusonként és felhasználási módonként eltérő névfeltüntetési szokások alakultak ki. A falinaptárakon a szerzőket vagy az utolsó oldalon, vagy a naptár hátlapján tüntetik fel. Amennyiben több szerző alkotta a naptárt, azokat az alábbiak szerint szokták megjelölni.

A) A szerzőket ugyanazon a helyen, azonos nagyságú és típusú betűvel jelölik, gondolatjellel elválasztva (pl. Tóth István–Molnár László–Varga Csaba), vagy

B) műfajonként (pl. fotó: Tóth István; grafika: Molnár László; vers: Varga Csaba stb.) feltüntetve, azonos nagyságú és típusú betűkkel jelölve, egymás mellett vagy egymás alatt történik a feliratozás.

A szakmai szabályok mellett elsősorban a művek felhasználására kötött szerződések tartalmazhatják a szerzői név feltüntetésének módját, különös tekintettel a nem tipikus felhasználásokra irányuló szerződésekre. A szerző választása ugyanis csak ezáltal nyilvánulhat meg a felhasználó számára.

Az eljáró tanács véleménye az, hogy szerzői művek naptárban való megjelenése esetén a feleknek célszerű lett volna a felhasználási szerződésben a névfeltüntetés módjában is meg egyezni, különös tekintettel arra, hogy a szerzőt minden egyes felhasználás alkalmával megilleti a döntés az anonimitás, illetve a saját vagy a felvett név használata felől.

Mivel az ügyben felhasználási szerződés kötésére nem került sor, a névfeltüntetésre az Sztj. és a szakmai szokások az irányadók.

A szerző művésznevének feltüntetése a fentiekben kifejtettek értelmében nem felel meg a szakmai szokásoknak sem, mert míg az egyik szerző, Cs. I. nevét a mandalanaptár első és utolsó lapján feltűnő módon és központi helyen szerepeltetik, addig a másik szerző neve (kisbetűs A. E. név) a naptár utolsó lapján, hosszas keresgélés után található csak meg.

Összefoglalva: az eljáró tanács megállapítja, hogy a szakmai szokások szerint az alperesek nem megfelelő módon tüntették fel az alkotó nevét, illetve az A. E. nevet az egyes képekhez mellékelte „üzeneteknél” és azoknak a naptáron való felhasználásakor.

Dr. Tattay Levente, a tanács elnöke
Dr. Koltay Krisztina, a tanács előadó tagja
Dr. Kiss Zoltán, a tanács szavazó tagja